

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา
และวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก*

The Participation of Buddhist Monks in Promoting Buddhist and Cultural
Learning in the Eastern Seaboard

จตุพล พรหมมี

Jatuton Phommee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Email: chiamprom2013@gmail.com

Received May 29, 2019; Revised June 15, 2019; Accepted July 25, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ผลการศึกษาพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ พบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมพระสงฆ์มี 4 ลักษณะ คือ 1) ด้านพิธีกรรมทางศาสนา 2) การให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม 3) การจัดกิจกรรม CSR 4) การติดต่อประสานงานระหว่างองค์กร

2. ปัญหาอุปสรรค พบว่า 1) คณะสงฆ์ไม่มีแผนที่ชัดเจน 2) บริษัทไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมเข้าไปอบรมให้แก่พนักงาน 3) ขาดการติดต่อประสานงานที่ดีระหว่างคณะสงฆ์กับบริษัท 4) คณะสงฆ์ขาดบุคลากรที่มีทักษะในการเผยแผ่ธรรมะ

3. ข้อเสนอแนะ พบว่า 1) คณะสงฆ์ ควรมีนโยบายที่ชัดเจน และทำความร่วมมือกับทางบริษัท 2) บริษัท ควรสนับสนุนให้พนักงานได้เข้ารับการอบรมทางด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่เป็นประจำ 3) หน่วยงานภาครัฐ ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำงานของคณะสงฆ์

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; การส่งเสริมการเรียนรู้; พระสงฆ์

* ปรับปรุงจากการนำเสนอในการประชุมวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี ครั้งที่ 1

Abstract

Research on the participation of Buddhist monks in the promoting of Buddhist and cultural Learning in the Eastern Seaboard, was to investigate the participation of Buddhist monks and the factors related to their participation in the promotion of Buddhist and cultural Learning to the people in the Eastern Seaboard. And was to investigate the problem and suggestion the participation in the promotion of Buddhist and cultural Learning to the people in the Eastern Seaboard.

1. Participation of monks indicated that there were four types of their participation: 1) Participation in religious rites 2) Participation in Buddhist and cultural education 3) Participation in CSR activities 4) Participation in the coordination between organizations

2. The problems and barriers indicated that 1) the monks had no clear plans or projects. 2) The Company was not aware of the importance of introducing the Dharma principles to the employees in the factory. 3) There was lack of good coordination between the monks and the industrial estates. 4) The monks lacked skilled personnel in the Dharma propagation.

3. The suggestion indicated that 1) the monks should have policies clearly through cooperating or MOU with the companies. 2) The company should supported the employees to participation in the promotion of Buddhist and cultural Learning always. 3) Government agencies should serve to promote the work of the monks.

Keywords: participation; learning promotion; monks

บทนำ

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาห้าทศวรรษที่ผ่านมา เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเชิงวัตถุ อันได้แก่ เครื่องมือในการผลิตเครื่องใช้ในการตอบสนอง ส่วนการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมที่มีใช้วัตถุ อันได้แก่ ความเชื่อค่านิยม ความรู้สมัยใหม่ การสื่อสารที่ไร้ ขอบเขต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีอาจแยกส่วนออกจากกันได้อย่างอิสระ นั่นเป็นผลมาจากโครงสร้างและพฤติกรรมทางสังคมย่อมมีวัฒนธรรม เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม มักส่งผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ เสมอทั้งทางบวกและทางลบ ส่วนสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดนั้น ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมประชาชน โลกทัศน์ เทคโนโลยี และการเคลื่อนไหวของสังคม (อัมพร สุคันธรวิช และศรีรัฐ โกวงศ์, 2553) ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมนั้น

เกิดจากประเทศไทยปรับตัวเป็นประเทศอุตสาหกรรม ใช้เครื่องจักรแทนคน ผู้เป็นเจ้าของผลผลิตคือบริษัทซึ่งกลืนกินธุรกิจขนาดย่อย นำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคน ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายแหล่งที่อยู่อาศัยเพื่อรองรับการผลิตระบบอุตสาหกรรม ซึ่งก็ต้องต่อสู้กับค่าครองชีพที่สูง การแข่งขัน การฉวยโอกาสจนเกิดภาวะความเครียด ลักษณะเช่นนี้ย่อมทำให้สังคมสูญเสียระเบียบ สถาบันหลักไม่สามารถถ่ายทอดปลูกฝังแบบแผนทางจารีตที่ถูกต้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการเห็นแย้งต่อกฎเกณฑ์ที่ตีงามเป็นระเบียบเดิม พร้อมทั้งผลิตค่านิยมใหม่ซึ่งสร้างความแปลกแยกระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลในสังคม บุคลิกที่สถาบันคาดหวังย่อมลดน้อยสูญเสียบความสามารถในการรับช่วงการเปลี่ยนผ่านสังคม การเปลี่ยนแปลงทางความคิดและความรู้สึกของประชาชน ตลอดจนการเรียกร้องให้ยกเลิกระเบียบประเพณีบางส่วน ขณะเดียวกันก็ได้สร้างค่านิยมวัฒนธรรมใหม่ขึ้นการกระทำอย่างนี้จึงขัดแย้งกับแนวคิดกลุ่มอนุรักษนิยม รูปแบบความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังขยายตัวออกสู่สังคมชนบทพร้อมกันนั้นสังคมชนบทยังมีพฤติกรรมการเป็นอยู่แบบสังคมเมืองเพิ่มมากขึ้น ปัญหาหลักที่ปรากฏตามความเปลี่ยนแปลงเชิงสังคม การเมือง และวัฒนธรรม ได้แก่ การลักขโมย ก่ออาชญากรรม การว่างงาน โสเภณีเด็ก โรคเอดส์ และปัญหาสิ่งแวดล้อม (นิรมล สุธรรมกิจ, 2551; โกศล วงศ์สวรรค์, 2543) จากอิทธิพลของทิศทางการเปลี่ยนแปลงซึ่งทวีความรุนแรงและขยายวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมไทย จึงมีผู้บรรยายภาพรวมของปัญหาไว้ว่า ประเทศกำลังตกอยู่ในวังวนของ “ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นพิษ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมล่มสลาย ปัญหาการศึกษาสับสนวุ่นวาย ปัญหาการพัฒนาที่เลือนลอยปัญหาค่านิยมแบบร็อคคอบริโศค” บทพรรณนาข้างต้นล้วนเป็นปัญหาหลักในสังคมไทย ซึ่งต้องแก้ไขให้ถูกต้องจริงจังเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกระแสการหลั่งไหลของข้อมูลไร้พรมแดนเมื่อผู้บริโภคาาตุมิคุ้มกันย่อมนำมาซึ่งปัญหาในรูปแบบใหม่ (พระเลิศพิพัฒน์ จันทปญโญ (แก้ววันทอง), 2554) โลกาวัดนั้นนับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทุนนิยมโลก ซึ่งประเทศไทยกำลังดำเนินรอยตามแนวทางการพัฒนาในหลายๆ อย่าง เกิดการสร้างสำนึกกรรมหรือถูกยึดครองทางจิตวิญญาณโดยไม่รู้ตัวหรือไม่รู้เท่าทัน แต่ก็อาจเกิดขึ้นเพราะสมยอมติดใจในการดำเนินชีวิตแบบวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งยึดถือการบริโภคเป็นสำคัญโดยไม่ผ่านการแยกแยะควบคุมผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมไทย ทั้งด้านศักยภาพของชุมชน ทุนธรรมชาติ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม และภูมิปัญญาดั้งเดิม กระทั่งเป็นการสร้างหนี้สิน สร้างความแตกแยก และลดภูมิปัญญา (วิวัฒน์ชัย อุตถการ, 2546)

พระสงฆ์มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนและสังคมมายาวนาน ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ให้การศึกษา การอาชีพ การรักษาโรค การพิจารณาตัดสินคดีความต่าง ๆ การให้คำแนะนำสั่งสอน สร้างความเข้มแข็ง ทางด้านจิตใจ และยังเป็นสถานที่พักผ่อนและปฏิบัติธรรมรวมทั้งการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่รวมอยู่ในวัด ต่อมาบทบาทดังกล่าวได้ลดน้อยลง ตามสภาพความเจริญและการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการแบ่งความรับผิดชอบกิจกรรมบางอย่างที่วัดเคยมีบทบาทออกไป เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล ประกอบกับวิถีชีวิตของประชาชนที่ได้รับเอาอารย

ธรรมของชาวตะวันตกมากขึ้น กระทั่งความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ได้ทำให้บุคคลที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดลดลงไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่าง วัด พระสงฆ์กับประชาชนก็ห่างกัน ขาดการส่งเสริมการให้การร่วมมือในกิจกรรมการทำนุบำรุงดูแลรักษาวัด และกิจการในพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร ส่งผลให้โอกาสของประชาชนที่จะได้ศึกษาเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนาก็น้อยลง มีผลทำให้คุณธรรม จริยธรรมในสังคมเสื่อมลง ประกอบกับที่มีวัดบางแห่งได้มุ่งเน้นการพัฒนาในด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาในด้านจิตใจ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้พระสงฆ์สามเณรขาดการสนใจในการศึกษาและการปฏิบัติ เพื่อเผยแผ่ แก่ประชาชน มีการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง คือ วัด พระสงฆ์ และ พุทธศาสนิกชนได้มีการฟื้นฟู พัฒนา กำหนดแนวทางดำเนินกิจการพระศาสนาให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพสมบูรณ์ เป็นศูนย์รวมจิตใจ โดยพระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและช่วยชี้แนวทางที่ถูกต้อง (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2542)

ดังนั้น พระสงฆ์จึงถือว่ามีส่วนสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรม แต่ในเชิงปฏิบัติยังไม่สามารถบอกได้ว่าพระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์และประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก โดยการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ จำนวน 9 รูป ผู้บริหาร และพนักงาน 2 บริษัท จำนวน 14 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด จำนวน 23 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key-Informant) และการจัดทำสารสนเทศกลุ่ม

(Focus Group) 1 กลุ่ม จำนวน 7 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 2) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยวิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปผลการสนทนากลุ่ม และการสร้างข้อมูล เพื่อได้ลักษณะการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ และปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1) มีการเข้าไปรับบิณฑบาตข้าวสาร อาหารแห้ง เนื่องทางเทศกาลหยุดยาว เช่น เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์ เป็นต้น มีการให้ศีลให้พร และมีการประพรมน้ำพระพุทธรูปให้แก่พนักงานในโรงงานก่อนเดินทางกลับบ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิต เป็นการปลูกจิตสำนึกไม่ให้ประมาท ให้เดินทางกลับบ้านอย่างปลอดภัย และมาทำงานปลอดภัย

2) การทำบุญเนื่องในโอกาสสำคัญของบริษัท เช่น ครบรอบวันก่อตั้งบริษัท จะมีการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาถวายภัตตาหารเช้า-เพล โดยมีการอาราธนาศีล 5 รับศีล และพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระปริตร กล่าวสัมโมทนียกถา สอดแทรกหลักธรรมสำหรับดำเนินชีวิตประจำวัน และประพรมน้ำพระพุทธรูป

2. การมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยการเข้าไปบรรยายธรรม ปาฐกถาธรรม แนะนำเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของชาวพุทธในเบื้องต้น เช่น การบูชาพระ การทำบุญให้ทาน รักษาศีล ศาสนพิธีต่างๆ การสวดมนต์ไหว้พระ มีการตั้งคำถาม ปุจฉา วิสัชนา และเสริมด้วยการนั่งสมาธิ แนะนำการใช้ชีวิตอยู่ในโรงงาน ความซื่อตรง ตรงต่อการทำงาน ตรงต่อตัวเอง ตรงต่อเวลา มีความสุขและเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม บริษัทมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมาบรรยายธรรม

ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การทำงานให้มีความสุข ความสามัคคีในหมู่คณะ การนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน นอกจากมีการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาในโรงงานแล้ว ทางบริษัทจะมีการนำพนักงานเข้าวัด โดยการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมช่วงระยะสั้น โดยเปิดโอกาสให้กับพนักงานที่มีความสนใจเกี่ยวกับทางศาสนา ได้เข้าวัดรักษาศีล ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นั่งสมาธิ เดินจงกรม เพื่อขัดเกลาจิตใจ

3. การมีส่วนร่วมในรูปแบบกิจกรรม CSR โดยทางบริษัทจะมีแผนหรือโครงการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือกับวัดและชุมชนในการลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งบริษัทต้องดำเนินธุรกิจ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคน ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

4. การมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานระหว่างองค์กร ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ วัด และบริษัท โดยทางบริษัทมีความต้องการที่จะนำหลักธรรมเข้าสู่โรงงาน จะติดต่อกับทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อนิมนต์พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถมาอบรม บรรยาย ธรรมะ สวดมนต์ ตามแต่โอกาส

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่

1) พระสงฆ์ความต้องการที่จะเผยแผ่ศาสนา แต่ขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างวัดกับโรงงาน จึงไม่สามารถที่จะเข้าไปเผยแผ่หลักธรรมในโรงงานได้ การเข้าไปจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงงานจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากสำหรับพระสงฆ์ ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ที่พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมจะเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ทางบริษัทเป็นผู้จัดขึ้นมา จากนั้นจึงมานิมนต์พระสงฆ์เข้าไปในโรงงาน โดยลักษณะการจัดกิจกรรมทางบริษัทจะเป็นผู้วางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ หัวข้อธรรมสำหรับให้พระสงฆ์เข้ามาจัดกิจกรรม

2) พนักงานส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มสาว วัยกำลังทำงาน การเข้าวัดปฏิบัติธรรมจึงเป็นสิ่งที่ดูเหมือนจะเป็นเรื่องห่างไกล หรือไกลตัว ในเรื่องของการทำงานของพนักงานในโรงงาน จะมีเรื่องของการเข้ากะ และทำงาน 24 ชั่วโมง บางครั้งพนักงานในแต่ละคนแทบจะไม่ได้ไปเข้าวัดเลย วันพระ ประกอบกับการทำงานที่ต้องทำงานแข่งกับเวลา ตามสายงานการผลิตที่ต้องผลิตให้ได้ตามที่กำหนดมา การดำเนินชีวิตของพนักงานในโรงงานจึงเป็นเรื่องที่เร่งรีบ เคร่งเครียด ดังนั้นในส่วน

ความเครียด สุขภาพจิต ซึ่งบางครั้งพนักงานอาจเกิดความเครียดจากการทำงาน ปัญหาจากเพื่อนร่วมงาน ปัญหาจากครอบครัว และปัญหาส่วนตัว การที่จะหาเวลาเข้าวัดฟังธรรมจึงเป็นสิ่งที่ค่อนข้างลำบาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม จึงถือว่าเป็นการเปิดโอกาสให้กับพนักงานได้เข้าใจกับพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น พนักงานได้ผ่อนคลายจากการทำงาน และได้นำเอาหลักธรรมที่ได้จากพระสงฆ์ ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน และทำงานได้อย่างมีความสุข

2. ปัจจัยทางด้านบริษัท บริษัทหรือโรงงานซึ่งเป็นเอกชนดำเนินการธุรกิจย่อมคำนึงถึงผลกำไรของบริษัทมาเป็นอันดับหนึ่ง การที่จะให้พนักงานในบริษัทของตนเองเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ จึงต้องพิจารณาผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับบริษัท การนิมนต์พระสงฆ์เข้าไปจัดกิจกรรมหรือบรรยายธรรมเพื่อขัดเกลานักงานนั้น บริษัทจะคำนึงถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาจัดกิจกรรมต่างๆ ในโรงงาน เพราะว่าการที่พระสงฆ์จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ต้องได้รับการยินยอม หรือได้รับอนุญาตจากทางโรงงานก่อน ถึงจะสามารถเข้าไปจัดกิจกรรมต่างๆ ได้ ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ทางบริษัทจะต้องมีหลักการและเหตุผล มีวัตถุประสงค์ ลักษณะกิจกรรม และเป้าหมายไว้ในแผนล่วงหน้าอย่างน้อย 3 เดือน 6 เดือน เพื่อมิให้กระทบต่อกระบวนการผลิตของโรงงาน

3. ปัจจัยด้านความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐและเอกชน ความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ภาครัฐและเอกชนถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้แก่พนักงานในนิคมอุตสาหกรรม โดยกลุ่มเป้าหมายหลักคือพนักงานซึ่งทำงานอยู่ในโรงงาน คณะสงฆ์ ภาครัฐ และเอกชน ควรมีความร่วมมือกันในการจัดทำแผนหรือทำ MOU ระหว่างกัน โดยให้คณะสงฆ์เป็นองค์กรสำหรับอบรมขัดเกลาจิตใจ ส่วนของภาครัฐทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างคณะสงฆ์กับเอกชน และเอกชนหรือโรงงานซึ่งมีพนักงานเป็นกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้คอยสนับสนุนพนักงานให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

1) ปัญหาและอุปสรรคสำหรับพระสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์ที่จะนำเอาธรรมะไปเผยแผ่ในนิคมอุตสาหกรรมในบริษัทต่างๆ มีทักษะไม่เพียงพอ พระสงฆ์มีความรู้ แต่ไม่สามารถนำไปถ่ายทอดได้ เอาไปเทศน์ ไปแสดงไม่ได้ พระสงฆ์ในจังหวัดมีหลายรูปที่เรียนจบจากวิทยาลัยสงฆ์ มีความรู้

ความสามารถ สำเร็จการศึกษาในระดับสูงๆ แต่พระสงฆ์ที่นำเอาธรรมะของพระพุทธเจ้าเข้าไปเผยแผ่ในโรงงาน ในบริษัทต่างๆ ได้นั้น ถือว่ามีน้อยมากที่จะมีทักษะในด้านการเผยแผ่อย่างนี้

2) ปัญหาและอุปสรรคสำหรับพนักงาน พบว่า การทำงานพนักงานต้องทำงานเป็นกะ บางครั้งต้องเข้ากะตอนกลางคืน เลิกงานตอนเช้า สลับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป และอาจเห็นเหนื่อยจากการทำงาน เวลาพักผ่อนก็มีน้อย ดังนั้น การจะหาโอกาสไปเข้าวัดทำบุญ รักษาศีล ปฏิบัติธรรม จึงทำได้น้อยมาก เนื่องจากต้องใช้ช่วงเวลาที่ว่างเว้นจากการทำงานได้พักผ่อนให้เต็มที่ เพื่อเตรียมความพร้อมร่างกายสำหรับการทำงานในวันต่อไป

3) ปัญหาและอุปสรรคสำหรับบริษัท พบว่า ทางบริษัทยังไม่เห็นความสำคัญว่า หากนำเอาธรรมะเข้าไปเผยแผ่อบรมแล้วพนักงานจะได้อะไร บริษัทได้อะไร ประโยชน์ที่จะได้คืออะไร เมื่อทางบริษัทไม่เห็นประโยชน์ตรงนี้ ก็ไม่เห็นความถึงความสำคัญของธรรมะ และไม่ให้ความสำคัญในการที่จะนำเอาพระสงฆ์ไปแสดงธรรม ไปเผยแผ่ แต่หากทางบริษัทเข้าใจ และเห็นความสำคัญว่า ถ้าพนักงานมีธรรมะแล้ว พนักงานจะมีความรับผิดชอบในหน้าที่มากขึ้น ทำงานเป็น ทำงานเก่ง มีความซื่อตรงต่อตนเองและผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งจะนำพาให้บริษัทมุ่งไปสู่ความสำเร็จได้ ถ้าพนักงานมีความเข้าใจในธรรมะดี แล้วนำเอาธรรมะไปประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสมกับหน้าที่การงานแล้วจะนำความเจริญให้แก่บริษัท แก่ชาติบ้านเมืองต่อไป

ข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก

1) ข้อเสนอแนะสำหรับคณะสงฆ์ ควรมีนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมให้กับพนักงานในโรงงาน โดยทำความร่วมมือ หรือ MOU ร่วมกับทางโรงงาน มีการตั้งเป้าหมายไว้ในแผนงานโดยคิดเป็นร้อยละของพนักงานที่ได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมเป็นรายปี และภายในระยะเวลา 3-4 ปี พนักงานควรได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และควรพร้อมกันนี้คณะสงฆ์ควรจัดโครงการอบรมพระนักเผยแผ่หรือนักเทศน์ให้เป็นกิจจะลักษณะ โดยคณะสงฆ์ทั้งจังหวัดร่วมกันจัดตั้งศูนย์การเผยแผ่ขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ส่งเสริมให้ไปอยู่ในศูนย์การเผยแผ่ มอบหมายงานให้เป็นกิจจะลักษณะ เพื่อสนองงานคณะสงฆ์ในด้านการเผยแผ่ต่อไป

2) ข้อเสนอแนะสำหรับบริษัท ซึ่งมีพนักงานซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ควรมีการร่วมมือกับทางคณะสงฆ์ โดยมีการวางแผนจัดสรรเวลาให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสม เพื่อไม่ให้กระทบต่อกระบวนการผลิตของทางบริษัท และเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์ได้ทำงานในการลงพื้นที่ตามแผน หรือโครงการที่ได้ดำเนินการร่วมกัน และส่งเสริมสนับสนุนให้พนักงานได้เข้ารับการอบรมทางด้านพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมอยู่เป็นประจำ และต่อเนื่อง

3) ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรทำหน้าที่คอยส่งเสริม สนับสนุนการทำงานของคณะสงฆ์ ในการติดต่อประสานงานร่วมกันระหว่างคณะสงฆ์ และนิคมอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล หรือมีงานวิจัยออกมาเพื่อรองรับการทำหน้าที่พระสงฆ์ เพื่อแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์ที่เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมในโรงงานแล้ว พนักงานมีพฤติกรรม มีสุขภาพจิตใจ หรือมีผลต่อการทำงานที่ดีขึ้นอย่างไร ซึ่งอาจนำผลได้จากการอบรมแต่ละครั้งมาสร้างเป็นตัวชี้วัด (KPI) ที่เป็นรูปธรรม แล้วนำมาพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา โดยส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางด้านพิธีกรรมทางศาสนา มีการเข้าไปรับบิณฑบาตข้าวสาร อาหารแห้ง เนื่องทางเทศกาลหยุดยาว เช่น เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ เทศกาลวันสงกรานต์ เป็นต้น การทำบุญเนื่องในโอกาสสำคัญของบริษัท เช่น ครบรอบวันก่อตั้งบริษัท จะมีการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาถวายภัตตาหารเช้า-เพล โดยมีการอาราธนาศีล 5 รับศีล และพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดพระปริตร กล่าวสัสมโหมกนิยกถา สวดแทรกหลักธรรมสำหรับดำเนินชีวิตประจำวัน และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ซึ่งสอดคล้องกับ เดวิส และ นิวส์ตรอม (Davis and Newstrom) (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2537) เห็นว่าการมีส่วนร่วมเป็นความเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มเป็นตัวกระตุ้นให้ทำงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ซึ่งการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับ 1) การเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย 2) การช่วยเหลือและทำประโยชน์ 3) การรับผิดชอบ และสอดคล้องกับ สุชีพ ปุญญานุภาพ (2540) เห็นว่า พระพุทธศาสนาเป็นแม่แบบของวัฒนธรรมอันดีงามของไทยมาแต่โบราณ และเมื่อวัฒนธรรมหมายถึงวิถีการดำเนินชีวิต (the way of life) ที่มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ตลอดถึงความเชื่อถือ และการปฏิบัติตามความเชื่อถือศาสนาจึงเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่ง

2. การมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม โดยการเข้าไปบรรยาย ธรรม ปาฐกถาธรรม แนะนำเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของชาวพุทธในเบื้องต้น เช่น การบูชาพระ การทำบุญให้ทาน รักษาศีล ศาสนพิธีต่างๆ การสวดมนต์ไหว้พระ มีการตั้งคำถาม ปุจฉา วิสัชนา และเสริมด้วยการนั่งสมาธิ แนะนำการใช้ชีวิตอยู่ในโรงงาน ความซื่อตรง ตรงต่อการทำงาน ตรงต่อตัวเอง ตรงต่อเวลา มีความสุขและเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม บริษัทมีการนิมนต์พระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงมาบรรยายธรรม ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การทำงานให้มีความสุข ความสามัคคีในหมู่คณะ การนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการทำงาน นอกจากมีการนิมนต์พระสงฆ์เข้ามาในโรงงานแล้ว ทางบริษัท

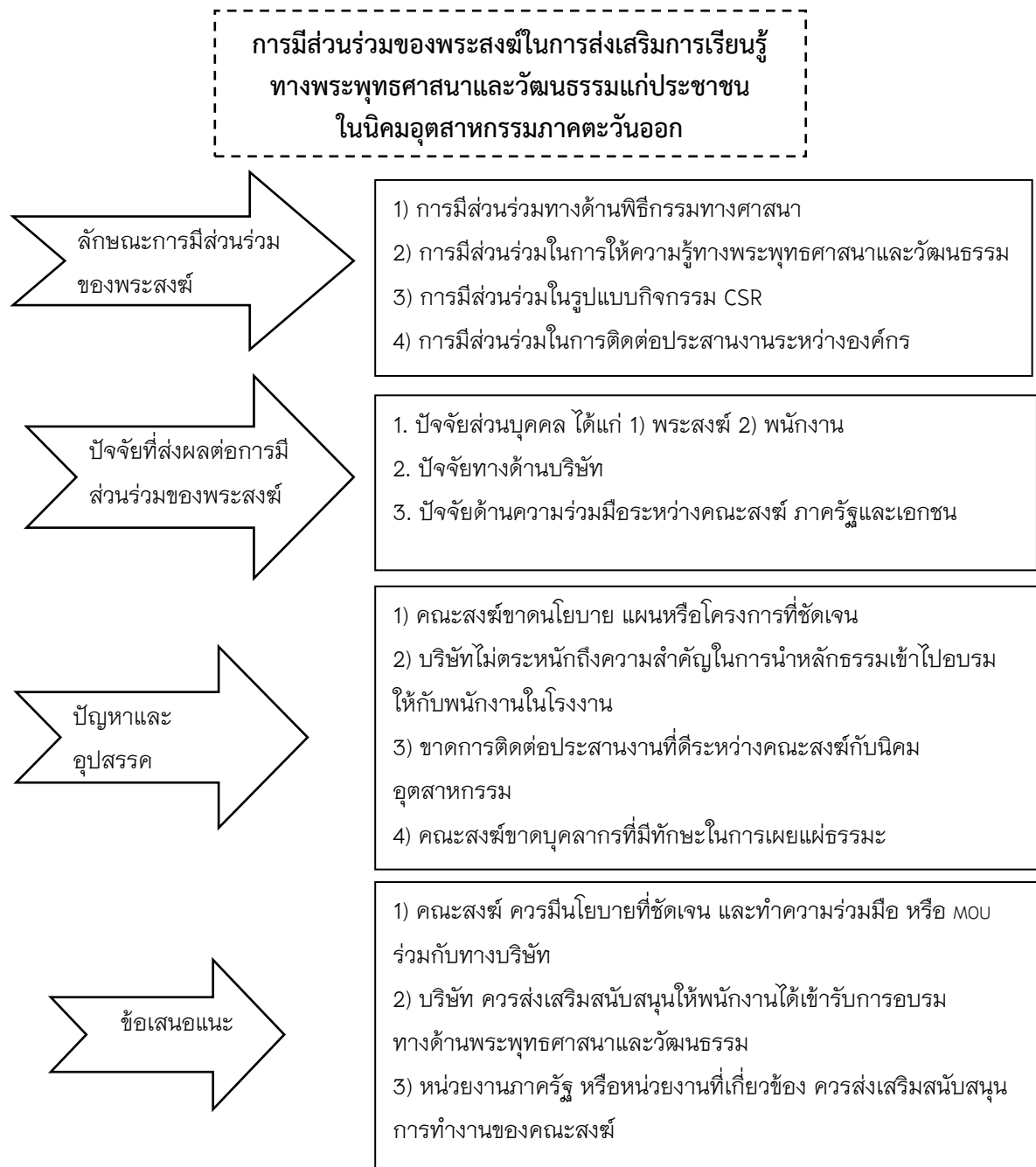
จะมีการนำพนักงานเข้าวัด โดยการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมช่วงระยะสั้น โดยเปิดโอกาสให้กับพนักงานที่มีความสนใจเกี่ยวกับทางศาสนา ได้เข้าวัดรักษาศีล ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน นั่งสมาธิ เดินจงกรม เพื่อขัดเกลาจิตใจ ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย บุญประเสริฐ (2543) ได้กล่าวอ้างถึง จากการจำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของ ชูชาติ พวงสมจิตร ว่า ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากรและแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนดำเนินโครงการ และการมีส่วนร่วมในขั้นตอนประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการที่ดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะๆ หรือการประเมินผลรวม ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด

3. การมีส่วนร่วมในรูปแบบกิจกรรม CSR โดยทางบริษัทจะมีแผนหรือโครงการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและชุมชน โดยอาศัยความร่วมมือกับวัดและชุมชนในการลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งบริษัทต้องดำเนินธุรกิจ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคน ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับดูแลกิจการที่ดี เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุณ) (2555) นำเสนอว่า CSR เป็นเครื่องมือในการบริหารที่ได้รับความนิยมว่า จะสามารถช่วยให้องค์กรธุรกิจดำเนินกิจการให้เจริญเติบโตได้อย่างมั่นคงไปพร้อมๆ กับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของผู้คนชุมชน และความยั่งยืนของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ปรากฏเด่นชัดขึ้นในประเทศไทย โดยเป็นทั้งกระบวนการ และเป้าหมายที่จะทำให้เกิดดุลยภาพทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับ พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ (2555) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจว่า การดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กร ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

4. การมีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานระหว่างองค์กร ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด วัด และบริษัท โดยทางบริษัทที่มีความต้องการจะนำหลักธรรมเข้าสู่โรงงาน จะติดต่อกับทางสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อบริการพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถมาอบรม บรรยายธรรมะ สวดมนต์ นั่งสมาธิ ตามโอกาส สอดคล้องกับแนวคิดของ นริวรรณ พรหมชุม และคณะ (2537) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาประจำ โรงเรียนในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนจังหวัดขอนแก่น ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของกรรมการศึกษาไว้เป็น 2 ด้านคือ 1) การมีส่วนร่วมในด้านนโยบาย ได้แก่ การให้ข้อมูล การให้คำแนะนำ และการร่วมตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในด้านปฏิบัติการ เช่น แรงงาน เงิน/วัสดุอุปกรณ์ประชาสัมพันธ์ และประสานงาน

สรุป

จากการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะ

จากศึกษาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมแก่ประชาชนในนิคมอุตสาหกรรมภาคตะวันออก ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

คณะสงฆ์จังหวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และโรงงาน นิคมอุตสาหกรรม ควรตระหนักและเห็นความสำคัญ มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริม ควรจัดทำแผน ยุทธศาสตร์ หรือโครงการร่วมกัน ในการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และ ควรมีการติดต่อประสานงาน เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะสงฆ์กับโรงงานนิคม อุตสาหกรรม

เอกสารอ้างอิง

- โกศล วงศ์สวรรค์. (2543). *ปัญหาสังคม*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- นริวรรณ พรหมชุมและคณะ. (2537). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนใน โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตยากจน จังหวัดขอนแก่น*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นิรมล สุธรรมกิจ. (2551). *สังคมกับเศรษฐกิจ: กรณีศึกษาประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระมหาสุหิตย์ อากาศโร (อบอุ้น). (2555). *การพัฒนาชุมชนประยุกต์: แนวคิดและการบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- พระเลิศพิพัฒน์ จันทบุญ (แก้ววันทอง). (2554). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมโลกาภิวัตน์. *วารสาร การศึกษาและพัฒนาสังคม*. 7(2), 9 –10.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2555). CSR กับการพัฒนาที่ยั่งยืน. *วารสารเศรษฐศาสตร์สุโขทัยธรรมาธิราช*, 6(2), 3.
- วิวัฒน์ชัย อัดถาการ. (2546). *ยุทธศาสตร์ใหม่ของชาติ กับเศรษฐกิจการเมืองภาคประชาชนในยุคทุน นิยมโลกาภิวัตน์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2540). *วัฒนธรรมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาภูมิราช วิทยาลัย.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2537). *เอกสารการสอนชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทาง การบริหาร การศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อัมพร สุคันธวิช และศรีรัฐ โกวงศ์. (2553). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาใน รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว.